

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Харківське історико-філологічне товариство

Український СВІТ

У наукових парадигмах

Збірник наукових праць

Випуск 3/2016

УДК 811.161.2 + 39 (477)
ББК 81.411.1 + 63.5 (4УКР)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- Маленко О. О., д-р філол. наук, проф. (Харків)
(головний редактор);
- Голобородько К. Ю., д-р філол. наук, проф. (Харків)
- Дорошенко С. І., д-р філол. наук, проф. (Харків)
- Лисиченко Л. А., д-р філол. наук, проф. (Харків)
- Ломакович С. В., д-р філол. наук, проф. (Харків)
- Кравець Л. В., д-р філол. наук, проф. (Київ)
- Новиков А. О., д-р філол. наук, проф. (Глухів)
- Борисов В. А., канд. філол. наук, доц. (Харків)
- Нестеренко Н. П., канд. пед. наук, доц. (Харків)
- Піддубна В. В., канд. філол. наук, доц. (Харків)
- Терещенко В. М., канд. філол. наук, доц. (Харків)
(заст. головного редактора)
- Умрихіна Л. В., канд. філол. наук, доц. (Харків)
- Юр'єва К. А., канд. пед. наук, доц. (Харків)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

- Нелюба А. М., д-р філол. наук, проф., Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.
- Струганець Л. В., д-р філол. наук, проф., Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Ухвалила вчена рада Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 9 від 28 жовтня 2016 року)

У 41 **Український світ у наукових парадигмах** : Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. — Харків : ХІФТ, 2016. — Вип. 3. — 176 с.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3281 від 18.09.2008.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
вул. Валентинівська, 2, м. Харків, Україна, 61168

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

ПИТАННЯ ВВІЧЛИВОСТІ В НАУКОВОМУ Й КОМУНІКАТИВНОМУ ФОРМАТІ

Василь Терещенко Увічливість у контексті соціокультурної комунікативної взаємодії: постановка наукової проблеми	6
Людмила Білоконенко Антикультурна (неввічлива) поведінка суб'єктів у міжособистісному конфлікті та її причини	14
Світлана Бибик Елементи повсякденно-побутової культури в структурі естетичної норми літературної мови	22
Ганна Ковальова Прагмеми-субстантиви в оцінно-емотивній комунікації персонажів химерних творів Є. Гуцала та О. Ільченка (вияв позитивної (ввічливої) та негативної (неввічливої) реакцій)	30
Світлана Марцин Потенціал шкільного курсу української літератури у вихованні ввічливості молодших підлітків	37
Наталія Нестеренко Моделювання стратегій увічливості в романі П. Загребельного «Роксолана»	44
Лілія Петрова Озель Лексико-семантичний аспект дискурсу ввічливості (на матеріалі турецької мови)	51
Вікторія Піддубна Зіставні студії феномену ввічливості в польському й українському контекстах: перспективи й напрями	59
Наталія Рябокiнь Етикетні формули позитивної реакції як стратегії ввічливого спілкування	62
Василь Терещенко, Олена Полозова Асиметричність складносурядних пояснювальних речень як наслідок актуалізації прагматики ввічливості	69
Любов Умрихіна Висловлення бажальної модальності як засіб ввічливого непрямого спонукання	76

ЛІНГВОКОНЦЕПТОЛОГІЯ. ЛІНГВОСТИЛІСТИКА. ЛІНГВОПОЕТИКА. КОМУНІКАТИВНА ЛІНГВІСТИКА

Ірина Богданова Естетико-психологічна спрямованість просторових домінант у мовній картині поезії Михайла Петренка	84
Володимир Борисов Прецедентні інтертекстеми як джерело й аргумент наукової думки (на матеріалі мовознавчого дискурсу)	90
Костянтин Голобородько Лінгвоментальна концептуалізація архетипного образу землі в поетичній картині світу Олександра Олеся	95
Лариса Кравець Трансформація мовної комунікації в інформаційну епоху	99
Олена Маленко Риторика війни в сучасному українському поетичному дискурсі	105
Анна Мартакова Навмисна помилка: текстова девіація, що творить новий сенс	113
Тетяна Осіпова Орнаментальна невербаліка в поетичному дискурсі С. Руданського	117
Світлана Руденко Глютоніми — символи часу В українському соціальному дискурсі 1920–1990 рр.	123

ЛІТЕРАТУРНІ СТУДІЇ

Анатолій Новиков Дискурс національно-визвольних змагань у романах Василя Шкляра «Чорний ворон» і «Маруся»	136
---	-----

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ

Олена Садоха, Наталія Варич Педагогічні взаємодії: у пошуках взаєморозуміння	144
--	-----

НАУКОВА ХРОНІКА

Науково-теоретичний семінар «Теорія й практика ввічливості: українська версія» Стенограма наукового обговорення проблеми	150
---	-----

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

У мовно-поетичному просторі митця концепт «землі» складає досить розгалужену систему образів, а більшість із них стають вузловими моментами, в яких сходяться смислові лінії всієї творчості. Поет образно узагальнює ті думки і почуття, які зосереджуються навколо істини про єдність землі і космосу, людини і природи, виражає внутрішню непогамовну спрагу вжитися в гармонію буття всього суцього, вловити суперечливий зв'язок мікро- і макросвіту, зосередити знання про людину, землю, природу і космос. Олександра Олеся цікавить те, що йде від близькості до природи, глибоких душевних сил, міцної моральності, від поетичної фантазії, почерпнутої із чистого джерела народної поезії, мальовничих звичаїв, але він створює свою парадигму лінгвоментального розуміння землі. Причому, їх, за нашими спостереженнями, можна класифікувати, виходячи з положень структурно-типологічного підходу.

Поетичний образ землі — симбіоз осягнення мінливого світу, думки і душевного самозаглиблення. Майстерне поєднання різних способів художнього освоєння світу, властиве для лінгвопоетики О. Олеся, дозволяло освітлювати зображуване перехресними променями, моделювати різні аспекти зв'язку об'єкта й суб'єкта, створювати багатомірні, об'ємні образи. Крізь призму архетипного концепту «земля» Олесевий світ став моделлю і віддзеркаленням реального, збагаченого широким розмаїттям змісту, відтворенням найрізноманітніших явищ життя, усебічним його висвітленням.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Леви-Строс К.* Структурная антропология / К. Леви-Строс — М. : Наука, 1983. — 536 с.
2. *Никитина С. Е.* О концептуальном анализе в народной культуре / С. Е. Никитина // Поэтический анализ языка. Культурные концепты. — М. : Наука, 1991. — С. 113–120.
3. *Олесь О.* Твори : В 2 томах / Олександр Олесь / упор., авт. передмова та приміт. Р. П. Радішевський. — К. : Дніпро, 1999. — І т. — 959 с.
4. *Топоров В. Н.* К реконструкции балто-славянского мифологического образа Земли-Матери *Zemīa & *Mate (*Mati) / В. Н. Топоров // Балто-славянские исследования, 1998–1999. — Вып. XIV. — М. : Индрик, 2000. — С. 239–371.

УДК 81(075.8)

Лариса Кравець, Київський національний педагогічний університет імені Михайла Драгоманова

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНУ ЕПОХУ

У статті схарактеризовано вплив інформаційно-комунікаційних технологій на мовну комунікацію в реальному житті. Акцентовано роль Інтернету в мовній комунікації. Підкреслено важливість мови в Інтернеті. Схарактеризовано специфіку мовної комунікації в Інтернеті й з'ясовано зміни, які відбуваються в природній мові під її впливом. Доведено, що мовна комунікація впливає на людину й трансформує суспільство.

Ключові слова: мовна комунікація, інформаційно-комунікаційні технології, Інтернет-спілкування, інформація, писемне мовлення, усне мовлення.

Стаття посвячена изучению влияния информационно-коммуникационных технологий на речевую коммуникацию в реальной жизни. В исследовании акцентирована роль Интернета в языковой коммуникации. Подчеркнута важность языка в Интернете. Проанализирована специфика речевой коммуникации в Интернете, определены изменения, которые происходят в естественном языке под ее влиянием. Доказано, что языковая коммуникация влияет на человека и трансформирует общество.

Ключевые слова: *языковая коммуникация, информационно-коммуникационные технологии, Интернет-общение, информация, письменная речь, устная речь.*

The article reveals the impact of ICT on verbal communication. It describes the changes in verbal communication online and in real life. The impact of the Internet on language communication is a positive and negative. Man acquires communication skills in electronic communication and apply them in real life. The article argues that verbal communication affects the individual and transforming society.

Keywords: *linguistic communication, ICT, Internet communication, information, writing, speaking.*

Інформаційна епоха, зародження якої почалося в кінці 1960-х — середині 1970-х років, пов'язана насамперед з винайденням комп'ютера і глобальної мережі, а також, як наголошує М. Кастельс, кризою капіталізму й етатизму та розвитком соціальних рухів [4]. У результаті взаємодії цих процесів почало формуватися нове суспільство з новою економікою і новою культурою. Основними засобами існування і розвитку цього суспільства стали інформаційно-комунікаційні технології, які стрімко ввійшли в життя людини і міцно закріпилися в ньому, відкрили користувачам численні можливості міжособистісної і суспільної взаємодії, зумовили появу нових видів соціально-економічної діяльності.

Інформаційно-комунікаційними технологіями називаємо сукупність інформаційних технологій (інтегрованих методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, призначених для збирання, зберігання, опрацювання, використання інформації) та телекомунікацій, медіа-трансляцій, усіх видів аудіо і відеоопрацювання, передавання, мережевих функцій управління та моніторингу. Інформаційно-комунікаційні технології забезпечують функціонування глобальної мережі (Інтернет).

Мета статті — схарактеризувати вплив Інтернет-спілкування на мовну комунікацію в реальному житті.

Револьюційний вплив сучасних технологій на розвиток цивілізації порівнюють із впливом на соціосистему книгодрукування, яке «стало найсильнішим за своїми наслідками, створивши сучасну картину світу з національних держав, оскільки книги на національних мовах активували націоналізм. Книга також стала першим індустриально виробленим масовим продуктом, давши поштовх подальшій промислової революції. Саме книга трансформувала соціосистему, багато в чому створивши сучасну цивілізацію» [7]. Новітні засоби також спричинили трансформацію всіх сфер суспільства і економіки та зумовили трансформацію вербальної комунікації.

Сучасні технології створили сприятливі умови для розвитку мовної комунікації у текстовій (писемній) формі та викликали кардинальні зміни у цій сфері людської діяльності. Проблема функціонування мови в Інтернеті стала об'єктом вивчення багатьох зарубіжних і вітчизняних лінгвістів (К. Терлоу, Н. С. Берон, Ш. Текл, Б. Дане, С. К. Херрінг, Н. Б. Мечковська, О. І. Горошко, Л. Ф. Компанцева та ін.).

Учені відзначають, що мова в мережі має особливу вагу та більші можливості для розвитку. «Сам інтернет-простір є втіленням живого людського мислення, вираженого у формі тексту, що одночасно синтезує також графіку, звук, анімацію. Інтернет як новий комунікативний простір сприяє тому, що носії мови частіше замислюються над використовуваними мовними засобами. Мережа стимулює мовленнєву творчість людини. Мова стає інструментом творчої самореалізації людей, які спілкуються нею» [2].

Учасники Інтернет-комунікації використовують усі доступні їм засоби загальнонародної мови, які в кіберсередовищі набувають додаткових функцій. Технічні можливості мережі створюють умови для появи нових жанрів, наприклад, електронної пошти, чатів, форумів, блогів тощо. За словами Н. Б. Мечковської, «Порівняно з океанічною стихією Інтернету будь-який вид публічного спілкування виглядає повільним, камерним, залежним, з надзвичайно складною і «неекономічною» технологією, штучним, манерним.

В аспектах мови і стилю комунікація в Інтернеті винятково різноманітна. У мережевому спілкуванні є все, що є в загальнонародній мові — в нормованій (літературній) і ненормованій (субстандартній), тобто в просторіччі, молодіжному сленгу і професійних арго» [6: 484]. Мовна комунікація в Інтернеті вже набула специфічних ознак, які дають підстави лінгвістам говорити про особливий функціональний різновид мови (Л. Ю. Іванов) або комп'ютерний дискурс (О. М. Галічкіна). Вчені вказують на такі його риси, як швидкість транспортування інформації (Г. Г. Почепцов), поліфонічність (Л. Ю. Іванов, О. І. Горошко), гіпертекстові й інтерактивні можливості (О. І. Горошко), анонімність і дистантність (Ф. О. Смирнов, О. І. Горошко), емоційність (Ф. О. Смирнов, О. І. Горошко) тощо.

Інтернет забезпечує широкий доступ до інформації та надає можливість вільного спілкування, мінімізуючи технічні, психологічні, лінгвальні перешкоди. Наявна в Інтернеті інформація неоднорідна. Виокремлюють інформацію рекламного характеру, розміщену на сайтах; професійно авторизовану інформацію, представлену на спеціалізованих ресурсах; та безкоштовну інформацію, створювану ентузіастами-любителями [6: 440–441]. Найбільше наукове зацікавлення викликає мовне вираження інформації третьої групи — форумів, блогів, чатів, соцмереж, «Вікіпедії», електронної пошти та ін. Характерною ознакою мовної комунікації на цих ресурсах є синтез усної та писемної форм мови.

Відкритість і доступність потенційного співрозмовника, невимушеність, ситуативність, спонтанність, спорадичність зближують мовну комунікацію у віртуальному просторі з усним мовленням. Водночас домінування писемної форми збільшує відповідальність за висловлене та потребує більших комунікативних зусиль від учасників спілкування. Писемне мовлення підготовлене, продумане, складніше і глибше і в формально-граматичному аспекті, і в змістовому, ніж усне. Проте кіберсередовище нівелує окремі характерні ознаки його.

Обмін повідомленнями між учасниками мережевої взаємодії віддалений у просторі, але може відбуватися в режимі реального часу, що зменшує можливість, а то й усуває підготовку до спілкування, продумування стратегії, побудову розгорнутого тексту, його редагування. Online-комунікація (чат, форум, месенджер) спрямовує на створення простих і коротких писемних текстів, легкий і точний виклад думок. У писемному Інтернет-спілкуванні паралінгвальні засоби, які супроводжують усне мовлення і сигналізують про реакцію комунікаторів на інформацію, відсутні, що не дає змоги вчасно помітити неадекватність сприйняття

і скорегувати повідомлення. Їх нестачу частково компенсують полісеміотичні знаки (емоікони) та інші невербальні засоби.

Швидкість і частотність обміну повідомленнями, особливості клавіатури, сервіси підказок та інші чинники спричиняють появу в писемних текстах помилок, до яких учасники спілкування часто ставляться байдуже або з гумором, обігруючи їх. Виявом креативних мовних жартів є, зокрема, цифрово-буквенні позначення співзвучних фраз, інтернаціональні за характером функціонування: *4U* (*for you*), *CUL8R* (*see you later*), *T2UL* (*talk to you later*), *B2W* (*back to work*), *B4* (*before*) та ін.

Результатом мовної гри в Інтернеті є олбанська мова, про яку в Енциклопедії (вільній від здорового глузду енциклопедії) написано: «олб. *олбанцька мофа*, відома також як *бовванська мова* (рос. *албанский*) — нативна (англ. *native*, укр. *природжена*) мова олбанців, Богдана Жолдака та інших ізвращьоньців. Мова, якою розмовляють лише покидьки суспільства, блогороди та деякі професіональні професори, а також, часом, Дмитро Медведєв. За те їх називають «інтернет-меми» [3]. Олбанська мова — це ігрова фонетизація письма, яку Н. Б. Мечковська визначає як «найважливіший прояв підвищеної метамовної рефлексії» і вважає її появу і функціонування «розвитком ліберальної лінгвістичної ідеології» [6: 493, 494].

Проте ліберальна лінгвістична ідеологія Інтернету не передбачає скасування правил культури мови. В мережевій комунікації правила користування будь-якими ресурсами визначають тільки власники ресурсів, але існують і загальні норми, дотримуватися яких зобов'язані всі користувачі. Серед правил мережевого етикету є ті, що обмежують вживання грубих, обценних або принизливих слів та висловів. Адміністратори багатьох ресурсів видаляють повідомлення, які містять нецензурну лексику. У численних Інтернет-жанрах (текстах ділового, рекламного, наукового характеру, що розміщені на офіційних ресурсах, а також електронній пошті, Інтернет-конференціях, «Вікіпедії» тощо) важливо також не допускати граматичних та друкарських помилок. Їх наявність справляє негативне враження на читачів, понижує довіру до ресурсу, ускладнює сприйняття тексту, характеризує автора як неосвічену і недбалу людину.

Набутий в Інтернеті різноплановий досвід мовної комунікації користувач автоматично переносить у реальне життя. Це має різні наслідки. З одного боку, існує думка, що «граничне спрощення комунікації в Інтернеті призводить до спрощення мовної, а потім і фізичної (реальної) особистості, викликаючи незворотні зміни в психіці. Візуалізація комунікації спричиняє зниження здатності вербального вираження і сприйняття, що позначається на спілкуванні різних вікових поколінь, зменшуючи його ефективність і взаєморозуміння в цілому, наприклад, між різними поколіннями» [1].

З другого боку, вважаємо що учасник мережевої комунікації поступово набуває навичок вільного відкритого й легкого спілкування. Під впливом мережевого спілкування у нього розширюється й посилюється метамовна рефлексія, що зумовлено домінуванням у кіберсередовищі писемної форми мови, використанням полісемантичних знаків і повідомлень, функціонуванням двох алфавітів (кирилиці й латиниці) і щонайменше трьох мов в українському сегменті Інтернету. Названі чинники «обтяжують» спілкування, проте ці семіотичні «перевантаження» посилюють інтелект і семіотичну компетенцію людини» [6: 488].

Інтернет пропонує принципово нові умови спілкування, створює нову сферу інформаційної взаємодії, що породжує нові моделі суспільних відносин. Відкритість Інтернет-ресурсів, відсутність комунікативних бар'єрів, наявних

у реальному житті, можливість не тільки спостерігати за подіями в режимі реального часу, а й долучатися до їх обговорення та брати участь у них, не розлучаючись із комп'ютером чи смартфоном, істотно впливають на самооцінку користувача. Усвідомлення власної значущості зростає, а бар'єри у вираженні своєї думки мінімізуються, з'являється розкутість, впевненість, що сприяє легкому і швидкому встановленню зв'язків з іншими учасниками спілкування. У глобальній мережі люди об'єднуються в спільноти за інтересами, прагненнями, соціокультурними орієнтаціями тощо та не обмежуються спілкуванням тільки у віртуальному просторі, а переносять свою діяльність у реальний світ. Інтернет розширює сферу комунікативних контактів людини, допомагає знаходити однодумців та позбуватися самотності, виробляти навички активного, відкритого і всебічного спілкування. Це підвищує соціальну мобільність, формує нові пріоритети і цінності, нові моделі поведінки в соціумі та загалом створює передумови для становлення і розвитку громадянського суспільства.

Інтернет, зменшуючи соціальний тиск, допускаючи анонімність, сприяє багатогранному вияву особистості, розвитку креативності. Людина здобуває можливість створювати безліч своїх віртуальних мовних образів під різними іменами (ніками) та підтримувати їх функціонування, оминаючи соціально зумовлені норми і правила реального життя. Анонімність дає змогу легко змінювати формальні атрибути, соціальні ролі, діяти в карнавальній-ігровій манері. Водночас анонімність може викликати online-ефект всюдозволеності і спровокувати агресивність до інших, що виявляється, зокрема, у використанні обценної лексики, грубої лайки у мережі. Утаємниченість особи, відсутність безпосереднього контакту із співрозмовником, перебування у віртуальному просторі, який ніби продовжує внутрішній світ людини з його фантазіями і мріями, розгальмовують свідомість та відчужують первинну ідентичність внаслідок чого проявляються приховані властивості психіки.

Зручною сферою для мовного самовираження є блоги. Це переважно короткі записи про поточні важливі події, проте вони не мають обмежень за тематикою, мовним етикетом, обсягом. Блоги є осередками найбільш жвавої інтернет-комунікації, що відбувається за участі самого блогера та численних відвідувачів. Метамовна рефлексія блогера досить висока, тому що його комунікативними завданнями є не тільки висловлення власних поглядів, а й привернення та утримання уваги відвідувачів, організація й проведення обговорення / дискусії. Блогер у процесі своєї діяльності здобуває значний досвід різноаспектного спілкування та розвивається як мовна особистість.

Інформаційно-комунікаційні технології одночасно із позитивним впливом на людину і мовну комунікацію в реальному житті призводять і до інших змін. Зокрема, в Інтернеті часто відбувається суміщення комунікації і автокомунікації. На думку дослідників, автокомунікація характеризується специфічними психологічними умовами, що негативно позначаються на розвитку віртуальної мовної особистості (Ю. М. Лотман, І. О. Остапенко, О. І. Горошко).

Специфіка використання технічних пристроїв (смартфон, планшет, комп'ютер), зростання інформації, одержуваної через ці пристрої, особливості її сприймання та опрацювання також істотно впливають на психіку і функціональні процеси людини, а саме змінюються відчуття часу й простору, запам'ятовування матеріалу, здатність концентруватися тощо (Н. Карр, Дж. Флінн, Н. С. Берон, Ш. Теркл, Г. Г. Почепцов, О. А. Леонтович, О. І. Горошко та ін.). «Вплив технології відбувається не на рівні думок або понять; вона міняє чуттєві пропорції, або

зразки сприйняття, послідовно і без опору» [5: 22]. Постійне зростання обсягів інформації та інтенсивності комунікативних процесів призводить до збільшення інформаційного тиску на людину та закономірно викликає у неї різнопланові реакції — з одного боку — прагнення уникнути непотрібної інформації, а з другого — намагання контролювати її (Н. С. Берон, Ш. Теркл). Усе це позначається на електронній мовній комунікації та виявляється в економії мовних ресурсів, спрощенні письма, побудові синтаксично неповних, девіативних речень, індивідуалізації пунктуації, зростанні візуалізації тощо (К. Терлоу, Н. С. Берон, Ш. Теркл, Б. Дане, С. К. Херрінг, Д. Кристал, М. Б. Бергельсон Н. Б. Мечковська, Г. Г. Почепцов, О. І. Горошко).

Уможливлена сучасними технологіями робота однієї особи з кількома потоками інформації та одночасне виконання нею кількох комунікативних завдань спричиняють істотну деформацію мови та мовного спілкування у віртуальному просторі (К. Терлоу, Н. С. Берон, О. І. Горошко). У кіберсередовищі набули популярності англійські скорочення слів і словосполучень на кшталт: *ASAP* — *as soon as possible* (якнайшвидше), *PLS, PLZ* — *please* (будь ласка), *THX* — *thanks* (дякую), *LOL* — *laugh out loud* (голосно сміятися), *IMO* — *in my opinion* (на мою думку), *IDK* — *I don't know* (я не знаю), *XOXO* — *hugs and kisses* (обійми і поцілунки), що є виявом мовної гри і водночас мовної економії. Значна кількість англійських запозичень у різних мовах пов'язана, за словами Н. Б. Мечковської, «з більш широкими космополітичними тенденціями сучасного мовного розвитку» [6: 510]. Очевидно під впливом англійської мови, а також через намагання передати максимальний зміст за допомогою мінімальної кількості символів у sms-повідомленні чи ICQ та пришвидшити набір тексту україномовні автори електронних текстів також істотно спрощують електронну мовну комунікацію, скорочуючи слова, уникаючи великої літери, розділових знаків і навіть пробілів.

Так, замість «*потрібно*» вживають «*тра*» або «*тре*», «*хочеш*» замінюють «*хощ*», «*має бути*» — «*мб*» тощо. Таке слововживання створює особливий мовний колорит, але водночас може знижувати культуру писемного спілкування та формувати недбале ставлення до письма на паперових носіях. Насамперед це стосується учнів і студентів, у яких ще недостатньо сформовані навички культури писемного мовлення. Не підвищують грамотність, не покращують запам'ятовування правил правопису різні електронні сервіси перевірки орфографії і синтаксису. «Звичка до такого письма, — підкреслює Н. Б. Мечковська, — розхитує мовні норми, причім не тільки «матеріально» (у використанні ненормативних конструкцій і сленгової лексики), але і «ідеологічно» — привчаючи до думки, що шкільні правила не такі важливі, як учила граматики» [6: 514]

Мовна комунікація впливає на людину та трансформує суспільство. «Виникнення книг і читання виховали нові покоління, які побудували нову економіку, тому що породили середній клас, який був незалежний від держави» [8]. Розвиток глобальної інформаційної мережі формує людину нового типу з іншими ціннісними орієнтирами, морально-етичними нормами, моделями поведінки і спілкування. Інформаційно-комунікаційні технології стимулюють амбівалентні процеси в мовному спілкуванні. Під їх впливом спілкування лібералізується, нівелюються соціальні відмінності й посилюються космополітичні тенденції. Користувач закріплює навички легко, розкуто встановлювати контакти із співрозмовниками та вільно висловлювати думки, швидко й просто писати тексти.

Інтернет підвищує обізнаність користувачів, посилює їх метамовну рефлексію, розвиває різнопланові навички комунікації, що призводить до ускладнення

усного й писемного мовлення в реальному житті. Водночас електронне спілкування відбувається за своїми правилами, які можуть впливати на усталену писемну традицію, розхитуючи мовну норму.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Горошко Е. И.* Лингвистика Интернета : формирование дисциплинарной парадигмы [Електронний ресурс] / Е. И. Горошко. — Режим доступу : <http://www.textology.ru/article.aspx?aId=76>
2. *Горошко Е. И.* Интернет-жанр и функции языка в Интернете [Електронний ресурс] / Е. И. Горошко. — Режим доступу : <http://www.textology.ru/article.aspx?aId=206>
3. *Инциклопедія* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://inciklopedia.org/wiki>
4. *Кастельс М.* Информационная эпоха: экономика, общество и культура [Електронний ресурс] / М. Кастельс. — Режим доступу : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/kastel/09.php
5. *Маклюен М.* Понимание медиа. Внешние расширения человека / М. Маклюен. — М. : Жуковский : «КАНОН-пресс-Ц», «Кучково поле», 2003. — 464 с.
6. *Мечковская Н. Б.* История языка и история коммуникации: от клинописи до Интернета / Н. Б. Мечковская. — М. : Флинта — Наука, 2009. — 582 с.
7. *Почепцов Г.* Информационно-коммуникативные технологии в развитии цивилизации [Електронний ресурс] / Г. Почепцов. — Режим доступу : <http://osvita.mediasapiens.ua/ethics/manipulation>
8. *Почепцов Г.* Коммуникативные технологии, работая с мозгами, трансформируют и сотрясают наш мир [Електронний ресурс] / Г. Почепцов. — Режим доступу : <http://detector.media/withoutsection/article>
9. *Naomi S. Baron* Control Freaks: How Online and Mobile Communication is Reshaping Social Contact [Електронний ресурс] / Naomi S. Baron Control Freaks. — Режим доступу : <http://www.american.edu/ctrl/upload/Baron-Language-at-Work.pdf>
10. *Thurlow, Crispin.* From statistical panic to moral panic: The metadiscursive construction and poplar exaggeration of new media language in print media [Електронний ресурс] / Thurlow, Crispin. — Режим доступу : <http://jcmc.indiana.edu/vol11/issue3/thurlow.html>

УДК 81'373.72

Олена Маленко, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

РИТОРИКА ВІЙНИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті прокоментовано лінгвостилістичні особливості риторики війни в сучасному українському поетичному дискурсі. Поняття риторики в цьому контексті апелює до інтенційно спрямованого словесного (художнього) вираження авторської рефлексії щодо перебігу воєнних подій на сході України. Поетичним матеріалом для розвідки стали збірки Любові Якимчук «Розкладання» (2014), «Абрикоси Донбасу» (2015) і Сергія Жадана «Життя Марії» (2015), «Тамплієри» (2016).

Ключові слова: *риторика, образ війни, авторський наратив, поетичний контекст, стилістика, семантика.*